

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Віктор Михайлович ВАСИЛЕНКО,

*кандидат юридичних наук, доцент,
заступник декана факультету № 5 Харківського
національного університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-9313-861X>*

До суб'єктів здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції належать засоби масової інформації (далі – ЗМІ), для визначення гарантій діяльності яких, необхідно спиратись на права журналістів. Так, журналісти, що працюють у засобах масової інформації мають право на: вільне зберігання та користування інформацією; безперешкодний доступ до закладів, установ і організацій органів державної влади та місцевого самоврядування; публічний запис за допомогою різноманітних технічних засобів; вільний доступ до статистичних і архівних даних; перебування на територіях зі специфічним адміністративним режимом (при пред'явленні документа, що підтверджує професійну діяльність); звернення до спеціалістів з метою перевірки тих чи інших відомостей; поширення підготовлених матеріалів чи відмови від їх публікації; збереження конфіденційності інформації про автора чи джерела її отримання (ст. 26 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [1], ст. 30 Закону України «Про пресу та інші засоби масової інформації» [2]).

В контексті гарантій діяльності ЗМІ, зокрема в сфері здійснення громадського контролю за діяльністю органів поліції, необхідно відзначити Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» [3], норми якого по суті гарантують засобам масової інформації та журналістам вільне та безпечне здійснення власної професійної діяльності. Значна

частина положень вказаного закону стосуються матеріально-технічної підтримки державою ЗМІ, зокрема: державна підтримка засобів масової інформації здійснюється шляхом протекціоністської політики «зниження споживчої вартості інформаційної продукції, включаючи податкове, тарифне, митне, валютне та господарське регулювання, відшкодування збитків, подання фінансової допомоги» [3] (ст. 4); пільгове податкове та митне регулювання (ст. 5); надання можливості оренди приміщень безстроково (ст. 6); рівноправність ЗМІ та недопущення монополізації (ст. 10); встановлення обмежень щодо приватизації засобів масової інформації (ст. 11).

У Законі України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» передбачені соціально-трудова гарантії журналістів – працівників ЗМІ. Останні стосуються: гарантування права на охорону праці, її соціально-економічний, організаційно-технічний, санітарно-гігієнічний, лікувально-профілактичний аспекти, адже в певному сенсі здійснення громадського контролю за діяльністю поліції може бути одним із напрямів професійної діяльності (ст.ст. 12-16, 18 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» [3]).

Варто акцентувати увагу, що правові гарантії діяльності журналістів також забезпечені інститутом юридичної відповідальності: по-перше у ст. 17 вказаного вище закону закріплено норми, котрі встановлюють наступне правило: «відповідальність за вчинення кримінального правопорушення проти журналіста у зв'язку з виконанням ним професійних обов'язків або перешкоджання його службовій діяльності прирівнюється до відповідальності за скоєння таких же дій проти працівника правоохоронного органу» [3]. З викладеного випливає, що особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності, за умови вчинення щодо журналіста кримінальних діянь передбачених наступними статтями Кримінального кодексу України: 342 («Опір представникові влади, працівникові

правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб»); 343 («Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця»); 345 («Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу»); 347 («Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця»); 348 («Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця»); 349 («Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника»); 353 («Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи») (ч.2) [4]. В межах інституту юридичної відповідальності в сфері громадського контролю, зокрема такого, що здійснюється журналістами за роботою Національної поліції України, містяться приписи, які гарантують належну реалізацію приписів Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів». Зокрема, загальною підставою для притягнення до юридичної відповідальності є втручання посадової особи органу державною влади в професійну діяльність журналіста чи ЗМІ, внаслідок чого вказана особа може бути притягнута до кримінальної, адміністративної, цивільної, дисциплінарної відповідальності.

Більше того, журналісти не можуть бути затримані чи заарештовані у зв'язку з виконанням ними власної професійної діяльності, як не може бути вилучено майно, що перебуває у їх власності або в праві користування. Не менш важливою правовою гарантією діяльності журналістів є їх звільнення «від відповідальності за поширення інформації, що не відповідає

дійсності, якщо суд встановить, що журналіст діяв добросовісно та здійснював її перевірку» [3].

На увагу заслуговує той факт, що гарантії реалізації громадського контролю за діяльністю Національної поліції переважно мають форму обов'язків, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», які покладають на органи поліції в сфері взаємодії з громадськістю. До таких можна віднести: підготовку та оприлюднення керівниками територіальних органів поліції щорічних звітів про роботу поліції (ч.ч. 1, 2 ст. 86); регулярне оприлюднення статистичних і аналітичних даних про діяльність поліції та вжитих заходів, спрямованих на виконання поставлених завдань (ч.ч. 3 ст. 86); взаємодія з громадськістю шляхом «підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань» [5] (ч. 1 ст. 89); «надання підтримки програмам правового виховання, пропагування правових знань в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності» [5] (ч. 3 ст. 89). Окрім того у ст. 90 вказаного закону закріплена можливість залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських як форма контрольної діяльності.

Отже, кримінально-правові гарантії діяльності ЗМІ щодо здійснення громадського контролю взагалі, а також за діяльністю поліції зокрема, забезпечуються за допомогою інституту юридичної відповідальності, тобто притягнення особи, котра порушує гарантовані законом права громадян в сфері здійснення громадського контролю, до кримінальної відповідальності. В свою чергу нормами кримінальної відповідальності охоплені найбільш широкий перелік неправомірних дій, котрі можуть здійснюватись об'єктом контролю, тобто працівниками органів поліції та третіми особами, та порушити права громадян в окресленій сфері, наприклад ст.ст. 364 («Зловживання владою або службовим становищем»), 366 («Службове підроблення») Кримінального кодексу України [4].

Список використаних джерел:

1. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: закон України від 16.11.1992 № 2782-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 1. Ст. 1.

2. Про пресу та інші засоби масової інформації: закон України від 12.06.1990 № 1552-І. *Відомості Верховної Ради України*. 1990. № 26. Ст. 492.

3. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів: закон України від 23.09.1997 № 540/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 50. Ст. 302.

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

5. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.